

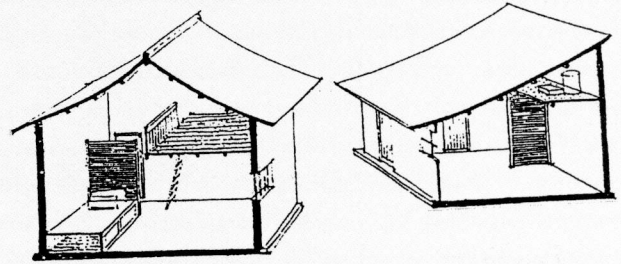
ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะเด่นของอาคารแบบจีน

ลักษณะ	สงขลา		ปัตตานี	
	ชั้นเดียว	สองชั้น	ชั้นเดียว	สองชั้น
ประเภทอาคาร	ตึกแถว	ตึกแถว	เรือนเดี่ยว	เรือนเดี่ยว
การแบ่งช่วงเสา	๑ ช่วงเสา	๓ ช่วงเสา (ขนาดของเรือนขึ้นอยู่กับ การแบ่งคูหา)	๓ - ๔ ช่วงเสา (ขนาดสัมพันธ์กับ แนวแกน)	๓ ช่วงเสา (ขนาดสัมพันธ์กับ แนวแกน)
พื้นที่ใช้สอย	-เฉลียงแบบปิด (ภายในอาคาร) -มีเสาดั้ง(ชั้นลอย) -มีส่วนเปิดโล่ง -มีเรือนพักอาศัย	-เฉลียงแบบปิด (ภายในอาคาร) -มีช่องชนสินค้า -มีส่วนเปิดโล่ง -มีเรือนพักอาศัย	-เฉลียงแบบเปิด (Archade ส่วนหน้า) -มีช่องเปิดใต้หลังคา -มีส่วนเปิดโล่ง	-เฉลียงแบบเปิด ส่วนหน้า-หลัง -มีช่องชนสินค้า -มีส่วนเปิดโล่ง
ช่องเปิด	บานเฟี้ยมไม้	บานเฟี้ยมไม้(ล่าง) ช่องเปิดขนาดเล็ก	ลักษณะหน้าปัดฉาก	ลักษณะหน้าปัดฉาก ทั้งชั้นบนและชั้นล่าง
หลังคา				
๑ รูปแบบ	หลังคาจั่วแบบจีน	หลังคาจั่วแบบจีน	หลังคาจั่วแบบจีน	หลังคาจั่วแบบจีน
๒.สันหลังคา	แอ่นกลางเล็กน้อย	แอ่นกลางเล็กน้อย	แอ่นกลางเล็กน้อย	แอ่นกลางเล็กน้อย
๓.ยอดจั่ว	แบบโค้งมน	แบบโค้งมนและ แบบโค้งเหลี่ยม	แบบโค้งมน และแบบยอดเหลี่ยม	แบบโค้งมน และแบบโค้งเหลี่ยม
๔.วัสดุผนัง	กระเบื้องแบบจีน	กระเบื้องแบบจีน	กระเบื้องแบบจีน	กระเบื้องแบบจีน
๕.การตกแต่ง	พบเฉพาะบริเวณ สันหลังคา	-แนวสันหลังคา -ลวดบัวชายคา -ปูนปั้นผนังอาคาร -ช่องเปิดด้านข้าง	-แนวสันหลังคา -ปูนปั้นแผงหน้าจั่ว -เสาคู่หน้า	-แนวสันหลังคา -ลวดบัวชายคา -ปูนปั้นแผงหน้าจั่ว -เสาคู่หน้า

ระบบโครงสร้างของอาคาร

จากการศึกษาขั้นตอนการก่อสร้างอาคารของจีนพบว่าลักษณะโครงสร้างที่ปกอาศัยล้วนเกิดจากความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของช่างพื้นถิ่นมากกว่าที่จะเกิดจากกฎหรือหลักเกณฑ์ตายตัว การกำหนดหรือการแบ่งห้องเสาถือว่าเป็นหลักพื้นฐานสำคัญที่ใช้จัดวางในผังแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า วัสดุจะนิยมใช้ดินและไม้เป็นวัสดุหลัก ผังของอาคารเป็นโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนักโดยใช้อิฐก่อใหญ่ในการก่อให้ผนังมีความหนากว่าปกติเพื่อรับน้ำหนักของอาคารและด้วยภูมิปัญญาของชาวจีนที่สั่งสมมานับแต่อดีตในการผลิตวัสดุชั้นใช้เองจำพวกอิฐก่อและกระเบื้องมุงหลังคาทำให้เกิดรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจีนอย่างชัดเจนที่ได้ส่งอิทธิพลไปยังเมืองต่างๆที่มีการอพยพเข้าไปตั้งรกรากของชาวจีนและยังได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวให้กับชาวพื้นเมืองซึ่งได้นำมาปรับและพัฒนาจนเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับจนมีชื่อเสียง ดังเช่น กระเบื้องดินเผา สงขลา เป็นต้น

นับได้ว่าอิทธิพลดังกล่าวส่งผลให้กับโครงสร้างอาคารแบบจีนดั้งเดิม ทั้งที่สงขลาและปัตตานีอย่างชัดเจนทั้งในส่วนของอาคารที่ใช้วิธีการทูนดินจนแน่นแล้วจึงใช้เศษอิฐผสมดินและทรายเททับแล้วบดอัดจนแน่นจึงก่ออิฐสอปูนเป็นฐานเสาขึ้นมา ส่วนของตัวอาคารที่เป็นแบบผนังรับน้ำหนักโดยวิธีการก่อเรียงอิฐแบบเดียวกันและส่วนของหลังคาทั้งโครงสร้างและกระเบื้องแบบจีนที่ใช้มุงหลังคาก็มีรูปแบบเดียวกัน

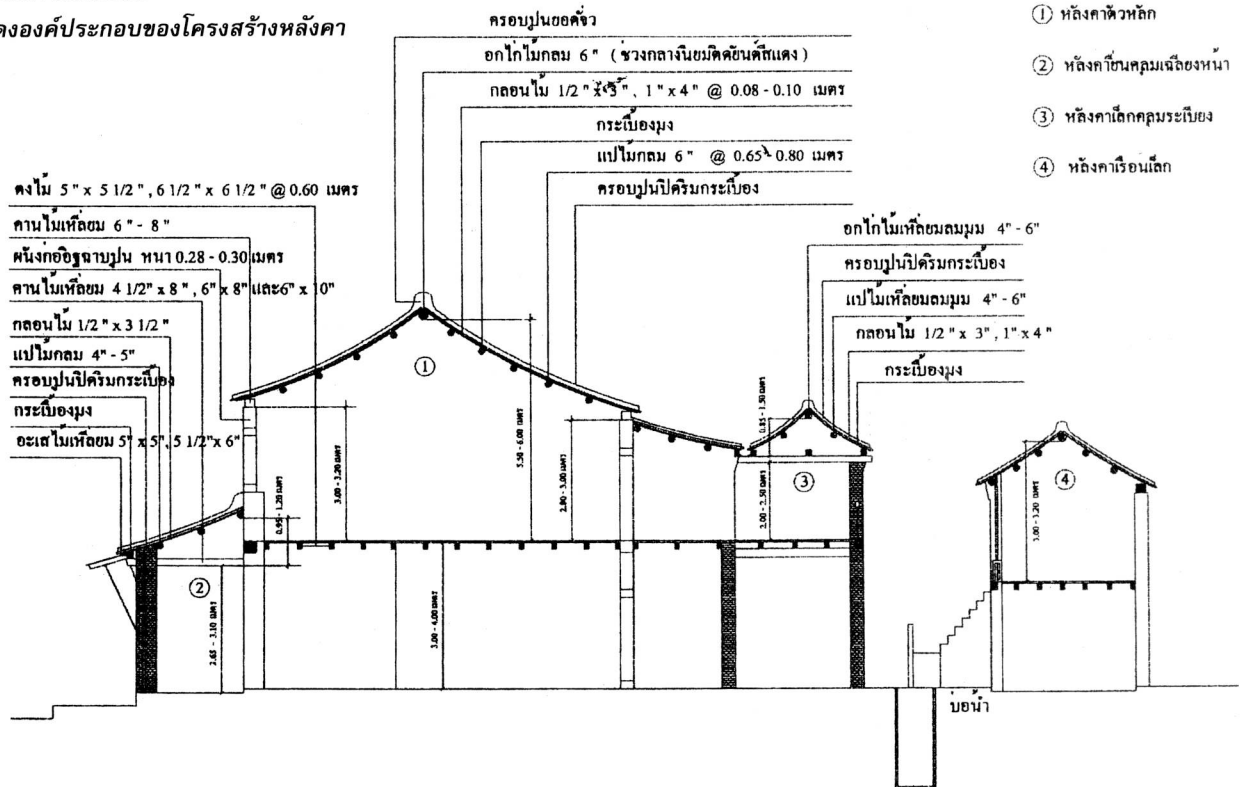

ลักษณะโครงสร้างหลังคาของชาวจีน

(ที่มา : Ronald G. Knapp, *China Traditional Rural Architecture : A Cultural Geography of the Common House*, 75, 117.)

แบบสถาปัตยกรรม

แสดงองค์ประกอบของโครงสร้างหลังคา

ผลการศึกษาการก่อสร้างสถาปัตยกรรมจีนประเภทที่พักอาศัยและศาสนสถานในเขตอำเภอเมืองสงขลา^{๙๙} เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ พบว่า โครงสร้างหลังคามีสี่ ๒ ลักษณะคือ โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป^{๑๐๐} และโครงสร้างหลังคาชนิดสอดดอกล่^{๑๐๑} ซึ่งจากการสำรวจครั้งนี้พบเฉพาะลักษณะโครงสร้างหลังคาชนิดสอดดอกล่แบบที่ไม่มีจันทันและตั้งเท่านั้นไม่ปรากฏพบโครงสร้างชนิดยกช่อแป ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะโครงสร้างชนิดยกช่อแปค่อนข้างมีความซับซ้อนและมีความประณีตในเชิงช่างสูง ซึ่งความงามของโครงสร้างลักษณะนี้อยู่ที่การสลักไม้ตรงส่วนช่อและแปเป็นรูปกลมและเหลี่ยมมนเพื่อให้ง่ายกับตั้งขนาดต่างๆรวมทั้งช่อรูปโค้งที่ยึดตั้งเข้าด้วยกันจนเกิดการลดหลั่นที่งดงาม^{๑๐๒} ยิ่งหากเป็นอาคารที่มีศักดิ์หรือมีความสำคัญสูงระดับความซับซ้อนของโครงสร้างและการแกะสลักไม้ก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ประกอบกับระบบโครงสร้างตามแบบจีนไม่นิยมตีฝ้าเพดานปิดทับโครงสร้าง จึงทำให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจน ลักษณะโครงสร้างของอาคารประเภทศาลเจ้าหรือจวนเจ้าเมืองจึงเป็นโครงสร้างแบบยกช่อแป ส่วนอาคารทั่วไปเป็นชนิดสอดดอกล่ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะระบบโครงสร้างที่เป็นแบบผนังรับน้ำหนักผนังของอาคารมีความหนามากประกอบกับช่วงกว้างของอาคารที่ไม่กว้างนักหลังคาไม่สูงและลาดชันนักทำให้โครงสร้างหลักของหลังคาทั้งอกล่และแปสามารถใช้ไม้ซุงกลมขนาดใหญ่มองไว้กับผนังทั้งสองด้านโดยไม่จำเป็นต้องมีตั้งรองรับ โครงสร้างจึงออกมาในลักษณะที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน

และด้วยโครงสร้างอาคารแบบจีนเป็นแบบผนังรับน้ำหนัก ผนังมีความหนาจึงไม่นิยมเจาะช่องเปิด หลังคาจึงไม่ลาดหรือสูงชันมากทำให้อาคารดูมีลักษณะแข็งแรงและทึบตัน โดยเฉพาะภายในอาคารยังนิยมมีชั้นลอย (เล่าเต็ง) หรือชั้นเก็บของใต้หลังคาอีกด้วย แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็ไม่ส่งผลกระทบต่อกระบายอากาศภายในอาคารแต่อย่างใด เนื่องจากโครงสร้างหลังคาแบบจีนไม่นิยมตีฝ้าเพดานปิดโครงสร้าง ประกอบกับลักษณะโครงสร้างที่เรียบง่ายจึงทำให้เกิดพื้นที่โล่งตามความลาดของหลังคาทำให้อาคารดูโปร่งและอาจช่วยในเรื่องการระบายอากาศได้ดีและจากสำรวจในหลายอาคารทั้งที่ปิดตั้นและสงขลาพบว่าตรงบริเวณกึ่งกลางของอกล่ก้นนิยมติดยันต์หรือการเขียนรูปยันต์แปดเหลี่ยม (pa kua)^{๑๐๓}ด้วย

^{๙๙} สมปอง ยอดมณี, “คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา”.

^{๑๐๐} วิธีการก่อสร้างจะขึ้นทรงหลังคาโดยกำหนดเอามันจั่วทั้งสองด้านเป็นหลัก หากอาคารมีช่วงกว้างมาก ตรงส่วนกลางระหว่างผนังด้านสกัดจะมีเสาขึ้นมารองรับ ระหว่างเสาคะใช้ช่อแปเป็นค้ำยันสอดไว้กับหัวเสาแต่ละคู่แล้วตั้งค้ำยันขึ้นบนช่อแปเพื่อรับแปตัวถัดขึ้นไปจากแปหัวเสา ที่ค้ำยันจะเจาะรูสำหรับสอดเดือยตัวที่สอง บนช่อแปที่สองก็จะวางค้ำยันคู่ที่สองเพื่อรองรับแปต่อไปอีกเรื่อย ๆ จนครบทุกระยะของการเปลี่ยนมุมลาด (SLOPE) หลังคา จนถึงช่อแปบนสุดที่รองรับค้ำยันตัวสุดท้ายที่ทำหน้าที่คล้ายค้ำยันเพื่อรับอกล่เมื่อพาดช่อแปและแปลงไปกลอนเพื่อรองรับกระเบื้องหน้าจั่วที่ปูขึ้นแรกแล้วลาดปูน จากนั้นจึงวางกระเบื้องมุง.

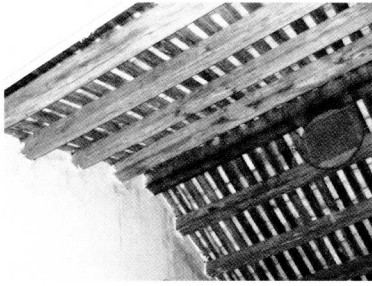
พื้นสีแดงและเดินเส้นสีทองมีทั้งเขียนเป็นรูปแปดเหลี่ยมบนอกล่และเขียนรูปแปดเหลี่ยมอยู่ภายในกรอบ เป็นไปตามคติความเชื่อของชาวจีนที่ว่ายันต์สีแดงจะช่วยปกป้องสิ่งชั่วร้ายและปกป้องรักษาคุ้มครองคนที่อาศัยภายในบ้านได้เพราะตำแหน่งที่ติดนั้นอยู่ในจุดสูงสุดที่ทุกคนสามารถมองเห็นได้ ซึ่งพ้องกับการศึกษาของดิลก วุฒิพาณิชย์^{๑๐๔} เรื่องโล่ชู ตัวเลขสี่เหลี่ยมจัตุรัสมหัศจรรย์ (Magic Square) กล่าวว่าตามคตินิยมของชาวจีนสามารถใช้อธิบายเรื่องราวได้หลายเรื่องทั้งเลขจำนวนองศาการโคจรของดวงอาทิตย์, ใช้อธิบายอัฐทิศ (ทิศทั้งแปด) และยังขยายความไปอธิบายสาระเรื่องปา-กัว ในวิชาฮวงจุ้ย (ภูมิลักษณะศาสตร์) ซึ่งอธิบายภาพว่าขอบนอกสุดดาวฤกษ์สำคัญสถิตรอบๆอัฐทิศ จำนวนเท่ากับเลขโล่ชูในแต่ละทิศ ขอบในต่อมาคือรหัสปา-กัว ทั้งแปดประจำอัฐทิศ แต่ละทิศจะปรากฏรหัสเป็นรูปตรีลักษณ์ (สามเส้น) จำลองมาจากทฤษฎีอินหยาง (หยิน-หยาง) คือทฤษฎีคู่ที่บ่งบอกถึงความสมดุลของสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาล (มวลพลังจากดวงอาทิตย์และดวงจันทร์) จึงเกิดการประสานของโล่ชูกับปา-กัว จากการสำรวจลักษณะยันต์ที่ปรากฏบนอกล่ก้นพบว่ามีจุดคล้ายลักษณะของดาวฤกษ์เป็นจุดประจำทิศอยู่รอบนอกของโป้ย-ช่วยหรือปา-กัว โดยมีลักษณะดังนี้

^{๑๐๑} พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร, **เรื่องดี ๆ ของนารีสยาม**, ๒๕๔-๒๕๖.

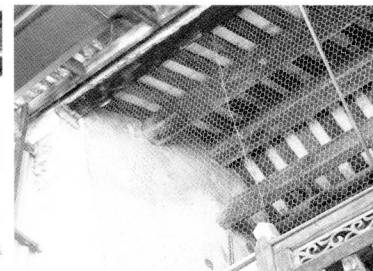
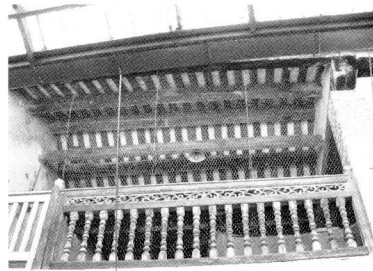
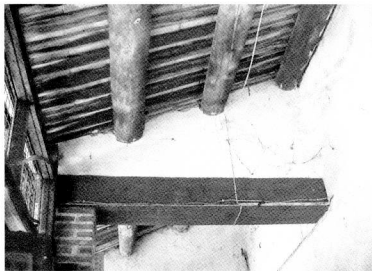
^{๑๐๒} โป้ย-ช่วย หรือ ปา-กัว (อัฐลักษณ์หรือยันต์แปดทิศ) ได้รับการพัฒนามาจากความคิดเกี่ยวกับปรัชญาโลกที่กำเนิดความสำคัญแห่งธรรมชาติประจำโลกขึ้น ๘ อย่าง และใช้การขีดเส้นตรงเป็นสัญลักษณ์แทนภาษา เส้นตรงที่ไม่ขาดแทนหยางและเส้นตรงที่ขาดกลางแทนหยิน เมื่อนำมาผสมกันครั้งละ ๓ เส้น จึงเกิดเป็นสัญลักษณ์ใหม่ที่แสดงลักษณะธรรมชาติประจำโลกทั้งแปด สัญลักษณ์ทั้ง ๘ ประการนั้น ได้แก่ เขียน ซุน คาน เกน คุณ เชน ลี และตย จะใช้เป็นสิ่งแทนธรรมชาติที่อยู่คู่โลกทั้ง ๘ ทิศ, อ้างถึงใน สมปอง ยอดมณี, “คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา,” ๔๖-๔๙.

^{๑๐๓} ดิลก วุฒิพาณิชย์, “โล่ชู : คติชาวจีน,” **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ ๑๔** (๒๕๔๒) : ๗๐๓๔-๗๐๔๐.

ภาพชุดแสดงโครงสร้างหลังคาที่ยื่นออกจากผนัง
และโครงสร้างหลังคาของเรือนพักอาศัย

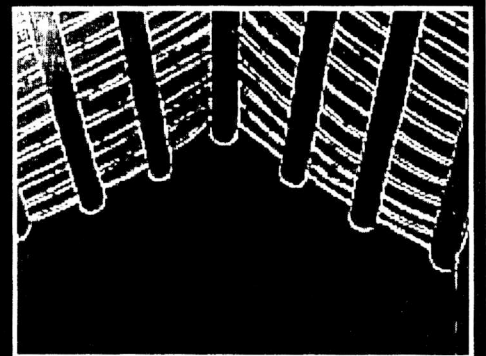
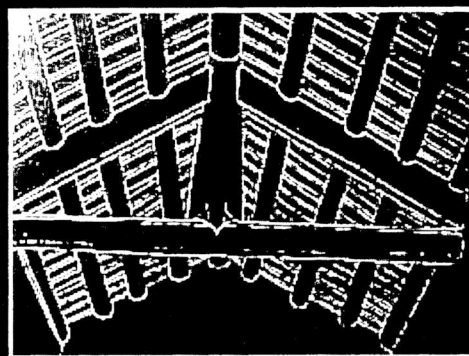

โครงสร้างหลังคา
ตัวหลัก

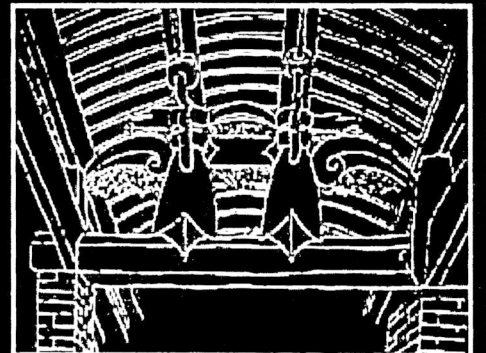
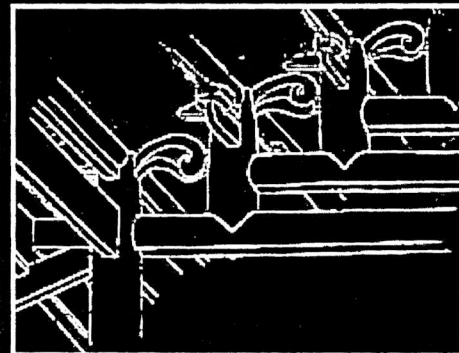

โครงสร้างหลังคา
ที่ยื่นออกจากผนัง

(ลายเส้นซ้ายและขวา)
โครงสร้างหลังคาชนิดสอดออกไถ่
แบบมีและไม่มียันทันและดั่ง

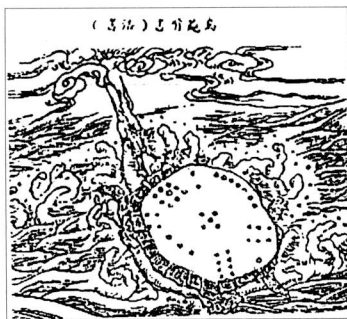

(ลายเส้นซ้ายและขวา)
โครงสร้างหลังคาชนิดยกช่อแป
แบบมีและไม่มียอกไถ่

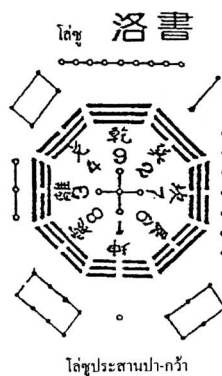

(ที่มา : สมปอง ยอดมณี. "คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีน ในเขตอำเภอเมืองสงขลา".)

สัญลักษณ์ของโล่ชูและยันต์แปดเหลี่ยม (แปดทิศ)

จิตรกรรมหัตถ์จรรย

โล่ชูประสาน
ปา-กัว

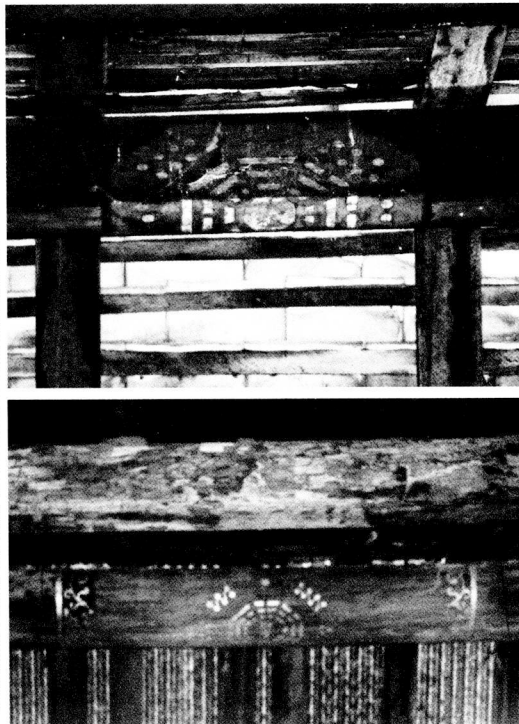
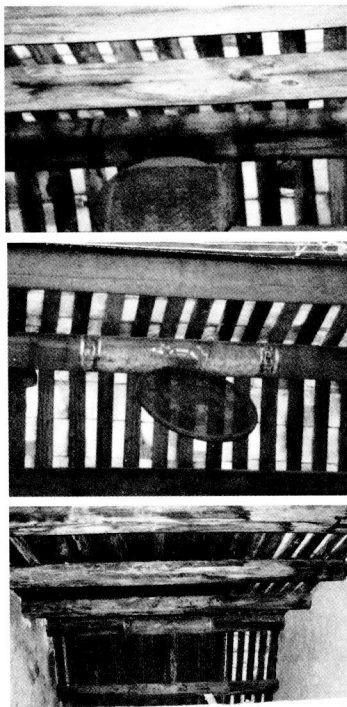
คะวันออก เจียงใต้	ใต้	คะวันคก เจียงใต้
	๔ ๙ ๒	
คะวันออก	๓ ๕ ๗	คะวันคก
	๘ ๑ ๖	
คะวันออก เจียงเหนือ	เหนือ	คะวันคก เจียงเหนือ

การอธิบายอิทธิพล
(ทิศทั้งแปด)

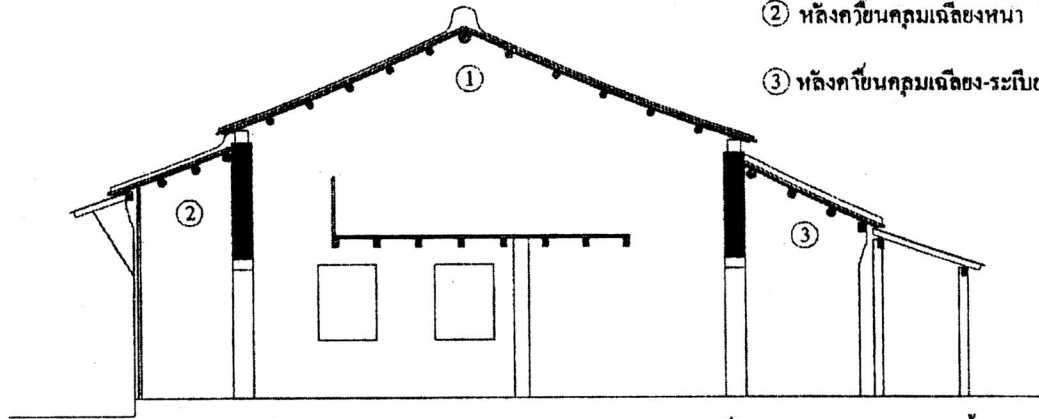

ยันต์แปดเหลี่ยม

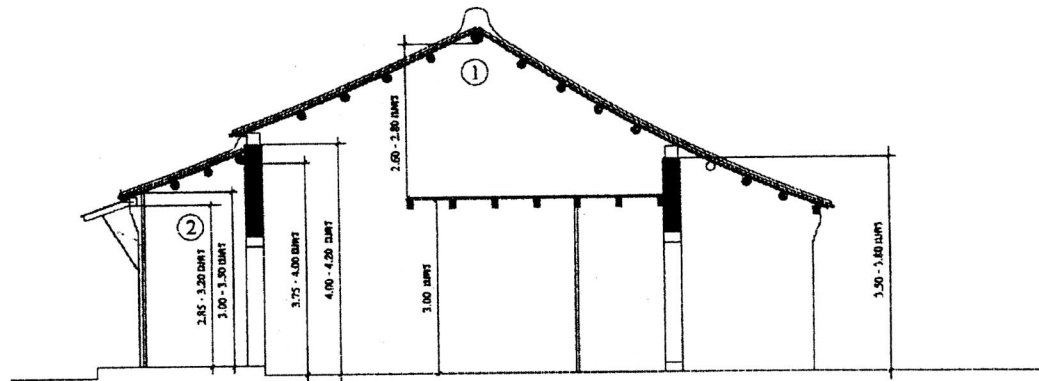
ภาพชุดแสดงโป๊ยช่วยหรือปา-กัว ตรงช่วงกลางอกใกล้ลักษณะต่าง ๆ

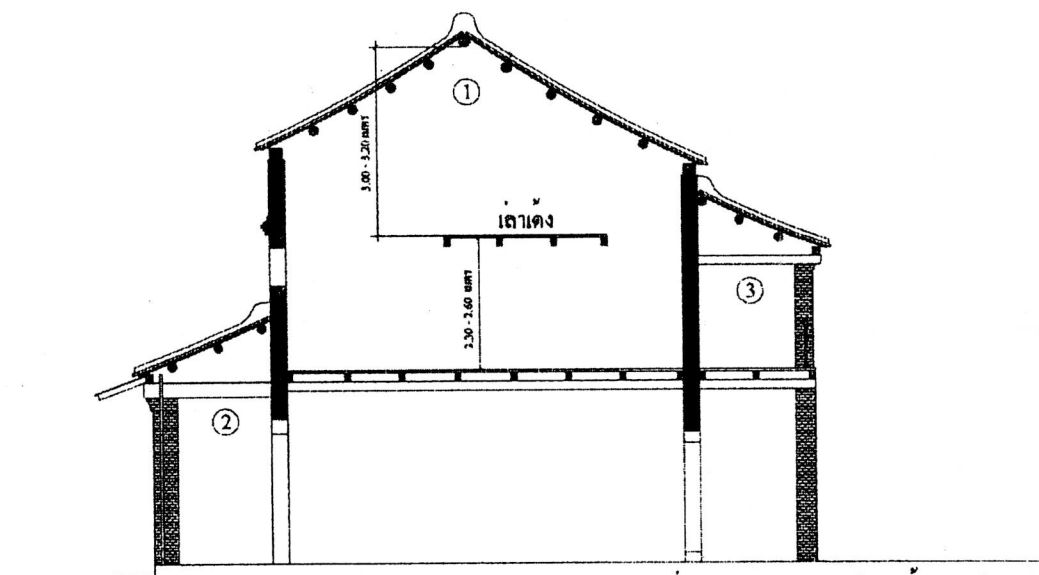
- ① หลังคาตัวหลัก
- ② หลังคาชั้นคลุมเฉลียงหน้า
- ③ หลังคาชั้นคลุมเฉลียง-ระเบียงหลัง

การขึ้นหลังคา ② คลุมเฉลียงหน้า - หลัง

การขึ้นหลังคา ② คลุมเฉพาะเฉลียงหน้า

การขึ้นหลังคา ② คลุมเฉลียงหน้า - ระเบียงหลัง

บทสรุปของการศึกษา

สิ่งที่คิดว่าสำคัญที่สุดซึ่งเป็นผลให้เกิดสถาปัตยกรรมในรูปแบบเฉพาะ น่าจะเริ่มมาจากการผสมผสานกันทางเชื้อชาติเพราะในแต่ละเชื้อชาติมีความหลากหลายของวัฒนธรรม และเมื่อวิถีการดำรงชีวิตหรือบริบททางสังคมมีบทบาทที่ต่างกัน ย่อมนำมาซึ่งความแตกต่างของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นมาเพื่อสนองตอบประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักด้วย ซึ่งเมื่อนำความต่างเหล่านี้มารวมกันก็เป็นผลให้เกิดการผสมผสานกันระหว่างความต่างที่เหมาะสม ดังนั้นสิ่งที่ป็นลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นที่สุดก็จะถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อผลที่จะได้เห็นความเป็นเอกลักษณ์ของตนปรากฏอยู่บนตัวสถาปัตยกรรมนั้นๆ ซึ่งจะมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับความต้องการและอิทธิพลในช่วงเวลานั้นเป็นหลัก และเมื่อสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นมาเพื่อสนองตอบวิถีชีวิตมนุษย์ สถาปัตยกรรมก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตด้วย สถาปัตยกรรมเพื่อการค้าในเมืองท่าต่างๆ ทางภาคใต้ก็นับว่ามีอยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกันนี้ เห็นชัดว่ากิจกรรมทางการค้าที่ดำเนินมาแต่อดีตนับเป็นตัวแปรสำคัญที่ก่อให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมเพื่อการค้า ซึ่งคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมจะมีความโดดเด่นเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับขึ้นอยู่กับ การแลกเปลี่ยนและการยอมรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกันผ่านทางประวัติศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนั้นๆ

จากปัจจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้นสามารถแสดงให้เห็นแล้วว่าสถาปัตยกรรมตึกแถวมีได้แสดงออกเพียงรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ยังไม่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมและวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงมนุษย์วิทยาชุมชนอันเนื่องมาจากความสอดคล้องระหว่างวิถีชีวิตกับวัฒนธรรมท้องถิ่นกับอารยธรรมภายนอกจนเกิดปรากฏการณ์ของการผสมผสานลักษณะทางรูปแบบศิลปะขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นหลักฐานสำคัญที่สามารถถ่ายทอดให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมจากอิทธิพลต่างแดนที่ช่างท้องถิ่นสามารถประยุกต์ดัดแปลงและปรับปรุงโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจนก่อให้เกิดเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์สวยงามอย่างยิ่ง จากคุณลักษณะที่โดดเด่นจะเห็นได้ชัดว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมดังกล่าวมิได้เป็นแค่เพียงสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเจริญในอดีตเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมของคนต่างเชื้อชาติได้เป็นอย่างดี นั่นย่อมเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงการผสมผสานทางศิลปกรรมในเชิงบวกย่อมนำมาซึ่งคุณลักษณะเฉพาะของชนชาตินั้นๆ ตามแต่อิทธิพลที่ได้รับมา

ดังนั้นตัวแปรสำคัญที่เป็นเสมือนปัจจัยนำไปสู่รูปแบบทางสถาปัตยกรรมเพื่อการค้านั้นก็คือ กิจกรรมทางการค้า ที่มีได้หมายความว่าความถึง “คู่ค้า” เท่านั้นแต่ยังให้ความหมายลึกถึงไปถึงวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มคู่ค้านั้นด้วย ฉะนั้นการเปิดประตูรับกลุ่มคนจากต่างถิ่นเพื่อเข้ามาทำการค้าก็นับว่าแสดงให้เห็นถึงการยอมรับอารยธรรมจนนำไปสู่การพัฒนาและเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ลงตัว สถาปัตยกรรมจึงเป็นเพียงหน่วยเล็กๆ ที่มี

คุณค่าและความหมายในตัวเองซึ่งอาจจะซ่อนเร้นอยู่ในโครงสร้างใหญ่ที่เรียกว่าอารยธรรม แต่ด้วยความสำคัญของหน่วยเล็กๆ หน่วยนี้เองได้นำมาซึ่งรูปแบบเชิงรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุด เพราะเมื่ออารยธรรมได้เคลื่อนย้ายผ่านกลไกของเวลาและกระบวนการดังกล่าวหากไม่มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานสถาปัตยกรรมจะกลายเป็นหลักฐานสำคัญยิ่งที่สามารถอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาสามารถดึงเอาคุณค่าที่ซ่อนเร้นอยู่ในโครงสร้างเล็กๆ ออกมาได้มากน้อยเพียงใด

ดังนั้นรูปแบบของอาคารที่เกิดขึ้นบริเวณย่านการค้าเหล่านี้จึงมิได้มีความหมายแค่สถาปัตยกรรมเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นสถาปัตยกรรมที่มีชีวิตและสามารถอธิบายได้ถึงประวัติความเป็นมาที่สำคัญ รวมถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม กลไกของเวลาที่นับเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการในการพัฒนารูปแบบ รูปแบบของตึกแถวที่ตั้งตระหง่านอยู่บนสองฟากฝั่งถนนของย่านการค้าเก่าต่างๆ นั้นก็นับเป็นหนึ่งในกระบวนการดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากพัฒนาการของรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ตัวสถาปัตยกรรมเองไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบด้วยตัวของมันเองได้ แต่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนแต่ละยุคสมัยต่างหากที่เป็นตัวเร่งให้สถาปัตยกรรมสนองตอบต่อกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป สถาปัตยกรรมจึงมีการเคลื่อนย้ายกระบวนการตามวิถีวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป นี่ก็อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สถาปัตยกรรมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ

ซึ่งสาระสำคัญของการศึกษามีได้อยู่แค่รูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างเดียว แต่แก่นแท้ของการศึกษาอยู่ที่ความสำคัญของกลไกของเวลาที่มีความสัมพันธ์กับกลไกทางวัฒนธรรม อันจะมีผลนำไปสู่การเคลื่อนย้ายของกระบวนการแห่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรมนั่นเอง ส่วนกิจกรรมที่เคลื่อนที่ผ่านกลไกของเวลาภายใต้กิจกรรมทางการค้าในเมืองท่าที่สำคัญแห่งนี้ สถานที่ซึ่งจะสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายได้อย่างชัดเจนที่สุดนั่นก็คือ “บริเวณย่านการค้าเก่า” ของชาวจีนนั่นเอง

ดังนั้นการเคลื่อนย้ายกระบวนการดังกล่าวก็คือการพัฒนารูปแบบทางสถาปัตยกรรม ซึ่งหากการกระทำดังกล่าวเปรียบดังสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเราก็จะไม่สามารถหาจุดสิ้นสุดของพัฒนาการได้ เพราะกลไกดังกล่าวเป็นกระบวนการของพลวัต ในทางกลับกันถ้ามองในตัวสถาปัตยกรรมที่มียุคสมัยเข้ามาเกี่ยวข้องเราก็จะสามารถหาข้อสรุปและแจ่งออกมาในเชิงรูปธรรมได้อย่างชัดเจนรวมทั้งสามารถหาจุดสิ้นสุดของรูปแบบได้ ถึงจุดนี้ก็มิอาจสรุปได้ว่ารูปแบบดังกล่าวมีจุดสิ้นสุดหรือไม่ก็ขอให้พิจารณาจากเงื่อนไขข้างต้นที่กล่าวมา ซึ่งอาจจะช่วยลดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างตัวผู้ศึกษาเองกับผู้ที่ทำการศึกษาต่อไปได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้จะศึกษาเป็นสำคัญ.

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กรณีการณ์ ต้นประเสริฐและภูธร ภูมะธน. รายงานการวิจัยสนองพระราช-
ประสงค์เรื่องนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : สภามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ,
๒๕๔๐.

ครองชัย หัตถา.ปัตตานี การค้าและการเมืองการปกครองในอดีต. ปัตตานี
: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี, ๒๕๔๑.

เคี่ยม สังสิทธิ์เสถียร. “จีน : ผู้คนและวัฒนธรรมในปัตตานี.” **รูสมิแล** ๘, ๒
(มกราคม – เมษายน ๒๕๒๘) : ๗๙ – ๘๐.

ครอบรัตน์ จอห์น. **เอกสารของครอบรัตน์**. แปลโดย ไพโรจน์ เกษแม่นกิจ.
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๑๕.

ซูสิริ จามรามา. “เมืองท่าสมัยโบราณในภาคใต้.” **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ภาคใต้** ๑๒ (๒๕๔๒) : ๖๐๖๑ – ๖๐๖๓.

ตรุณี แก้วม่วงและคณะ. “จีน : ผู้คนและวัฒนธรรมในภาคใต้.” **สารานุกรม
วัฒนธรรมไทยภาคใต้** ๔ (๒๕๔๒) : ๑๖๘๑ – ๑๗๑๓.

ดิลก วุฒิพาณิชย์. “โลซู : คติชาวจีน.” **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้**
๑๔ (๒๕๔๒) : ๗๐๓๙ – ๗๐๔๐.

ถ้วน สี่ เชิงและบุญยั้ง ไร้สุขสิริ. **ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนใน
ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, ๒๕๔๓.

ถ้วน สี่ เชิงและบุญยั้ง ไร้สุขสิริ. **ประวัติศาสตร์ไทยในสายตาของชาวจีน**.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฟ้าปร, ๒๕๓๗.

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. “ประเทศไทยกับเส้นทางสายแพรไหมทางทะเลบทบาท
ของเมืองท่าโบราณในประเทศไทย.” **ศิลปการ** ๓๓, ๖ (มกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐)
: ๑๓ – ๒๓.

ธิดา สาระยา. “คาบสมุทรไทย.” **เมืองโบราณ** ๑๐, ๑ (มกราคม – มีนาคม
๒๕๒๗) : ๖ – ๘.

ธิดา สาระยา. “ พัฒนาการของรัฐบาลคาบสมุทรไทย (เน้นตามพหุรงค์).”
ใน **รายงานสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๓**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครู
นครศรีธรรมราชร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๘.

न्हนวรรณ ภู่ว่าง. “ภาคใต้ในระบอบวัฒนธรรมแบบผสมผสาน : ไทย จีน
มลายู.” ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพฯ :
ศูนย์มณฑลวิทยาสาริธร, ๒๕๔๓.

นธิ เอียวศรีวงศ์ และคณะ. “ชาว – มลายู : ผู้คนและวัฒนธรรมในภาคใต้.”
สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ ๔ (๒๕๔๒) : ๑๙๒๑ – ๑๙๔๒.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. “ อาณาจักรตามพหุรงค์.” ใน **รายงานการสัมมนา
ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. **ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้ : แหล่งประวัติ-
ศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. **เรื่องดี ๆ ของนาริสยาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

มานิต วลลิโกดม. **ทักษิณรัฐ**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๓๐.

มานิต วลลิโกดม. “ สภาพของอาณาจักรต่างๆในภาคใต้ของประเทศไทยก่อน
ศรีวิชัยมีอำนาจ. “ ใน **รายงานการสัมมนาเรื่องประวัติศาสตร์ –โบราณคดีศรีวิชัย**.
กรุงเทพฯ : กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๒๕.

วสันต์ ชิวะสาธ. **สถาปัตยกรรมจีนในเมืองปัตตานี**. ปัตตานี : มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ปัตตานี, ๒๕๒๙ .

ศรีศักร วลลิโกดม. **อู่อารยธรรมแหลมทองคาบสมุทรไทย**. กรุงเทพฯ :
มติชน, ๒๕๔๖

ศรีศักร วลลิโกดม. “การค้าโบราณ.” **เมืองโบราณ** ๑๐, ๒ (เมษายน –
มิถุนายน ๒๕๒๗) : ๕ – ๖.

สกรจ จันทรรัตน์และสงบ สงเมือง. **การเริ่มต้นและพัฒนาการทางประวัติ-
ศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลาเก่า**. กรุงเทพฯ : กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๓๓.

สกินเนอร์ จี. วิลเลียม. **สังคมจีนในประวัติศาสตร์ไทย : ประวัติศาสตร์เชิง
วิเคราะห์**. แปลโดยพรณี จัตุพลรักษ์และคณะ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๙.

สงบ สงเมือง. **การพัฒนาหัวเมืองสงขลาในสมัยธนบุรีและสมัยรัตน-
โกสินทร์ตอนต้น** ๒๓๑๐ – ๒๔๔๙. สงขลา : โครงการบริการวิชาการมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๒๓.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. **ศรีวิชัยในสยาม**. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๓.

สุธิวศ์ พงษ์ไพบูลย์. “นโยบายการปกครองหัวเมือง : มองจากเอกสารภาคใต้.”

เมืองโบราณ ๑๐, ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๒๗) : ๘๒ – ๘๗.

สุธิวศ์ พงษ์ไพบูลย์. **จีนทักษิณ : วิถีและพลัง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

สุธิวศ์ พงษ์ไพบูลย์. “ สถาปัตยกรรมพื้นบ้านภาคใต้.” **สารานุกรมวัฒนธรรม
ไทย ภาคใต้** ๑๖ (๒๕๔๒) : ๗๗๐๔ – ๗๗๒๑.

เหอ ชูยเหมยและคณะ. “เครื่องถ้วยจีนรุ่นแรกๆในภาคใต้ของไทย.” **ศิลปการ**
๓๓, ๔ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๓๒) : ๒๗ – ๒๙.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. “สถาปัตยกรรมในคาบสมุทรภาคใต้ : การพัฒนา ก่อน
พุทธศตวรรษที่ ๒๐.” **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้** ๑๖ (๒๕๔๒) : ๗๖๔๕ –
๗๗๐๓.

อมรา ศรีสุชาติและธราพงศ์ ศรีสุชาติ. “ชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์และ
ประวัติศาสตร์รัฐโบราณในภาคใต้.” **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้** ๕ (๒๕๔๒)
: ๒๐๙๕ –๒๑๑๑.

อมรา ศรีสุชาติและธราพงศ์ ศรีสุชาติ. **สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ
จิตลักษณะ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

วิทยานิพนธ์

ตรังจิต พึ่งรัศมี. “การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และ
พัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนย่านถนนนครนอก – นครใน สงขลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

นุชนางค์ ชุมดี. “การตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณบนสันทรายด้านชายฝั่ง
ทะเลตะวันออกของภาคใต้ของไทย.” สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาบัณฑิต ภาควิชา
โบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๐.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. “ ตามพหุรงค์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๓.

สมปอง ยอดมณี. “ คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขต
อำเภอเมืองสงขลา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, ๒๕๓๕.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Gretchen, M. **Pastel Portraits : Singapore's architectural heritage**. Singapore
: Singapore coordination committee, 1984.

Knapp, Ronald G. **China's Traditional Rural Architecture : A Cultural
Geography of the Common House**. Honolulu : University of Hawaii Press,
1986.

Knapp, Ronald G. **China's Vernacular Architecture : house form and
culture**. Honolulu : University of Hawaii Press, 1989.

Yang, Ken. **The Architecture of Malaysia**. Kuala Lumpur : The pepin
press, 1992.